

Considerațiuni critice referitoare la infracțiunea de ucidere ori vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă

Critical Considerations Regarding the Crime of Killing or Harming the Newborn, Committed by the Mother

Lector univ. Dr. Bogdan BODEA

Facultatea de Drept, Universitatea din Oradea

Avocat - Baroul Bihor

Email: avocatbodea@yahoo.com

Abstract. The article is set to analyse the changes within the Romanian legislation in respect to the crime of killing or harming the newborn, committed by the mother. The crime is incriminated within article 200 of the new Romanian Criminal Code and the incrimination has suffered a series of consequences that apparently changed the whole concept of infanticide. The former legislation mitigated the criminal responsibility of a mother that committed the infanticide against her child if she had acted upon a state of disturbance caused by the process of giving birth. Apparently the new legislation dropped this concept in favour of establishing a time limit, set by the legislator to 24 hours.

The article argues that the concept of disturbance caused by the process of giving birth was not in fact dropped, but the legislator opted for a legal presumption that this state is inherent in the first 24 hours after giving birth. The consequences of this theory are numerous and argued both from a historical perspective and a logical one.

Keywords: state of disturbance, birth, infanticide, legal presumption

1. Introducere

Procesul nașterii determină o serie de transformări la nivel psihologic, transformări ce uneori pot afecta luciditatea de moment a mamei și în raport cu care legislația penală nu poate rămâne pasivă. Evoluția incriminării faptei mamei care suprimă viața copilului este una sinuoasă, iar modificările intervenite ca efect al adoptării noului Cod penal sunt substanțiale. Cu toate acestea, o modificare nu

presupune de fiecare dată o evoluție și, de cele mai multe ori, astfel de noutăți nu sunt la adăpost de critici.

Suprimarea vieții unei persoane reprezintă una dintre cele mai grave manifestări prin care se realizează o desconsiderare a valorilor protejate de legea penală. O asemenea manifestare este cu atât mai gravă, cu cât persoana în raport cu care se realizează este lipsită de apărare (spre exemplu un nou-născut), iar dacă prin această acțiune se înfrânge și o obligație legală și morală de ajutor (cum este situația în care se află mama în raport de propriul copil), aparent manifestarea îmbracă forma celei mai grave încălcări.

Cu toate acestea, unele legislații penale moderne incriminează o formă atenuată a răspunderii penale raportată la mama care, subsecvent nașterii, suprimă viața propriului copil¹. Alte legislații nu conțin prevederi speciale în raport cu această infracțiune² sau tratează incriminarea similar oricărei alte fapte de omor³.

Dreptul penal român a cunoscut în mod tradițional o formă atenuată a răspunderii penale a mamei care, în anumite circumstanțe, suprimă viața copilului său. Astfel, Codul penal din 1864 prevedea în cuprinsul art. 230 că „pruncuciderea se numește omorul copilului său născut de curând”, în timp ce art. 232 alin. (2) al aceluiași articol prevedea că „pruncuciderea, când se va săvârși asupra unui copil nelegitim de către mama sa, se va pedepsi cu reclusiunea”, iar nu cu munca silnică pe viață cum era pedepsit omorul.

Rațiunea acestei atenuări a răspunderii penale poate fi dedusă în mod lesnicios din cuprinsul incriminării. Astfel, oprobiul public generat de nașterea unui copil nelegitim căruia mama trebuia să îi facă față, constituia la acel moment, prin raportare la elementul de tipicitate prevăzut de însăși norma de incriminare, un motiv suficient pentru atenuarea răspunderii. De altfel, s-a reținut și în doctrină că una dintre rațiunile incriminării într-o formă atenuată a acestor fapte ținea de considerente de ordin moral și social (mama care nu putea să își crească copilul, excluderea socială a mamei care avea copii din afara căsătoriei, vârsta imatură a mamei etc.), în concret acestea fiind cauzele care determină majoritatea mamelor să-și ucidă copiii nou-născuți, aspect relevat fără dubiu în practica judiciară română⁴.

Codul penal Carol al II-lea a continuat tradiția incriminării atenuate din aceleași rațiuni a faptei de pruncucidere, reținând în cuprinsul art. 465 că „mama

1 A se vedea în acest sens art. 578 din Codul penal italian.

2 A se vedea Codul penal austriac sau Codul penal francez. Cu toate acestea, Codul penal francez la fel ca alte legislații, deși nu se referă la situația mamei, incriminează o asemenea faptă ca o formă agravată de omor, în condițiile săvârșirii acesteia față de un minor ce nu a împlinit 15 ani. A se vedea art. 221-4 din Codul penal francez.

3 A se vedea art. 396 alin. (2) Codul penal belgian, potrivit căruia „Pruncuciderea va fi pedepsită ca omor sau asasinat, în funcție de circumstanțe”.

4 S. Bogdan, D. A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod Penal. Partea Specială. Analize, explicații, comentarii. Perspectiva Clujeană*, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 67.

care își ucide copilul natural înainte de a fi expirat termenul legal de declarare la oficiul stării civile, comite crima de pruncucidere și se pedepsește cu temniță grea de la 3 la 5 ani”. Spre deosebire de vechea legislație, legiuitorul instituia un termen determinat în care fapta se putea comite, respectiv înainte de a fi expirat termenul legal de declarare a nou-născutului la oficiul stării civile, care la acel moment era de 15 zile de la naștere.

Codul penal din 1969 modifică din nou conținutul constitutiv al infracțiunii, reținând în cuprinsul art. 177 că pruncuciderea reprezintă „uciderea copilului nou-născut, săvârșită imediat după naștere de către mama aflată într-o stare de tulburare pricinuită de naștere”. Codul introduce o nouă rațiune referitoare la atenuarea răspunderii penale, generată de o optică ce se consideră a fi de factură comunistă, respectiv starea psihofiziologică în care se găsește mama⁵.

2. Starea de tulburare - element constitutiv al infracțiunii

Intrarea în vigoare a noii legislații penale în anul 2014 a modificat încă o dată conținutul constitutiv al infracțiunii. Aparent legiuitorul s-a delimitat în cuprinsul noului Cod penal de conceptul subiectiv al stării de tulburare pricinuite de naștere. Art. 200 sancționează uciderea copilului nou-născut imediat după naștere, dar nu mai târziu de 24 de ore, săvârșită de către mama aflată în stare de tulburare psihică cu pedeapsa închisorii de la 1 la 5 ani.

În atare condiții, se va pune în mod legitim problema definirii elementului constitutiv al tulburării – parte a noului concept al infracțiunii supuse analizei și stabilirii măsurii în care această tulburare este una obișnuită sau una pricinuită de naștere, precum și a efectelor pe care o atare calificare o implică.

În doctrină au fost exprimate 3 puncte de vedere distincte. Astfel într-o *primă opinie* se arată că norma de incriminare nu mai prevede ca această stare să fie pricinuită de naștere⁶. O atare opinie este justificată în mod evident cu trimitere la însuși conținutul textului de incriminare și este aparent indiscutabilă.

O *a doua opinie*, exprimată oarecum în același sens, califică însă tulburarea ca fiind una de natură psihică⁷, în timp ce o *a treia opinie*, reține că în continuare starea de tulburare trebuie să fie una pricinuită de naștere⁸. În ceea ce ne privește

⁵ *Idem*.

⁶ M. Udriou, *Sinteze de drept penal. Partea Specială*, vol. I, Editura C. H. Beck, București, 2021, p. 163.

⁷ V. Cioclei, *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, Editura C.H. Beck, București, 2020, p. 102.

⁸ S. Bogdan, D. A. Șerban, *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra înfăptuirii justiției*, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 183.

ne vom ralia parțial acestei ultime opinii pentru argumente pe care le vom expune în cele ce urmează.

Tulburarea pricinuită de naștere este un fapt medical cert, determinabil. Tulburarea este una de natură a afecta starea psihică a persoanei astfel cum în mod corect s-a arătat. Calificarea drept o tulburare psihică nu este în acest sens una eronată, însă considerăm că o asemenea calificare ar fi de evitat, în condițiile în care, în genere, o tulburare psihică este de cele mai multe ori asociată factual cu lipsa discernământului, situație în care răspunderea penală nu este antrenată pe considerentul cauzei de neimputabilitate a iresponsabilității. În mod cert, tulburarea la care art. 200 al Codului penal face trimitere nu determină lipsa discernământului (situație în care mama nu ar răspunde penal), ci îl afectează într-o manieră substanțială, aptă să confere valențe atenuării răspunderii penale.

Deși legiuitorul nu a prevăzut expres, considerăm că o atare stare de tulburare nu poate fi determinată de împrejurări exterioare faptului nașterii, precum tăierea cauciucurilor autoturismului persoanei sau invadarea unui stat de către un alt stat, fapt pentru care nu considerăm că legiuitorul a înțeles să se dezică total, în conturarea acestui element constitutiv, de actul nașterii. De altminteri, chiar limitarea temporală a acțiunii (24 de ore *de la naștere*) constituie un indiciu puternic referitor la sensul în care norma trebuie interpretată.

Mai mult decât atât, considerăm că din formularea textului legal starea de tulburare trebuie să fie în continuare pricinuită de procesul fiziologic al nașterii prin care mama trece, iar nu de simplul eveniment al nașterii, fiind altminteri inexplicabil de ce tatăl copilului, participant la viața de familie, persoană egală în drepturi cu mama și situată juridic pe același palier de rudenie nu beneficiază de o atenuare a răspunderii penale.

În mod cert legiuitorul nu a avut în vedere o discriminare a unui părinte în raport cu celălalt în edictarea acestui text legal, egalitatea în fața legii constituind un principiu constituțional⁹, iar evenimentul nașterii (neraportat la procesul fiziologic al nașterii) fiind teoretic apt a genera o tulburare a ambilor părinți în egală măsură. Dacă un atare eveniment în sensul său larg, nu în sensul fiziologic a fost avut în vedere de legiuitor, sfera subiecților activi trebuia să cuprindă ambii părinți, fiind inexplicabilă situația contrară, în care aceștia, în egală măsură tulburați de lărgirea familiei prin nașterea unui copil, răspund distinct, mama pentru o formă atenuată de ucidere în timp ce tatăl pentru o formă agravată.

9 Prevăzut de art. 16 din Constituția României, principiul fiind opozabil și legiuitorului la momentul edictării normei de incriminare.

3. Consecințe

În mod evident o atare optică a calificării tulburării ca fiind una în continuare pricinuită de procesul fiziologic al nașterii nu este lipsită de consecințe. Pe de-o parte, s-ar putea susține în mod cert că printr-o asemenea interpretare se adaugă la normă, în condițiile în care, astfel cum s-a arătat, textul de incriminare nu mai impune o asemenea condiție¹⁰.

Pe de altă parte, separat de principiul legalității incriminării și al dezideratului previzibilității legii penale, o atare interpretare este în mod categoric realizată în defavoarea inculpatului, în condițiile în care exclude formei atenuate o serie de fapte ce aparent se circumscriu acesteia, respectiv acte de suprimare a vieții săvârșite în primele 24 de ore de la naștere de către mama aflată într-o stare de tulburare ce nu are legătură cu procesul fiziologic al nașterii.

4. Perspectivă - prezumția legală

În ceea ce ne privește apreciem că în fapt legiuitorul a instituit prin intermediul acestui text o *prezumție legală* a pricinuirii tulburării de către însuși faptul fiziologic al nașterii în primele 24 de ore de la momentul acestuia.

În acest mod, tulburarea va fi avută în vedere doar dacă aceasta este provocată de faptul nașterii, fiind o scuză proprie mamei (singura persoană care suferă o astfel de tulburare din rațiuni fiziologice) și respectând principiul egalității în fața legii.

Prezumția este una relativă, ea putând fi răsturnată prin intermediul probațiunii administrate în cauză. În măsura în care din probațiune rezultă că tulburarea nu are legătură cu faptul nașterii, infracțiunea ce va fi reținută în sarcina mamei va fi cea de violență în familie prevăzută de art. 199 al Codului Penal cu trimitere la art. 188 sau art. 189 din același Cod.

De asemenea apreciem că o atare interpretare, respectiv cea referitoare la instituirea unei prezumții, ar permite constatarea stării de tulburare chiar subsecvent termenului de 24 de ore prescris de norma de incriminare, atribuind aceleași valențe atenuante faptei mamei chiar și după acest termen¹¹. O atare optică ar reflecta, probabil, cu o mai mare acuratețe realitatea socială vizată de norma de incriminare, în condițiile în care considerăm că în mod obiectiv o vulnerabilitate psihologică a mamei va exista, cel mai adesea, în intimitatea propriei locuințe, corelativ conștientizării noii situații familiale și practic după primele 24 de ore de la naștere.

¹⁰ M. Udriou, *op. cit.*, p. 163.

¹¹ În sens contrar a se vedea M. Udriou, *op. cit.*, p. 165.

5. Concluzii

În ceea ce ne privește apreciem că în fapt modificarea textului este oarecum inoportună. Rațiunea atenuării răspunderii penale a mamei nu este identificată expres, spre deosebire de alte legislații cum ar fi Codul penal italian care prevede că fapta trebuie să fie determinată de condiții de abandon material și moral, legate de naștere.

În lipsa identificării legale a rațiunii vom putea aprecia că doar aspecte proprii subiectului activ calificat pot determina o atenuare a răspunderii penale, iar în aceste condiții starea de tulburare ca element constitutiv ar fi trebuit să fie privită ca fiind pricinuită de naștere.

Astfel, coroborând argumentarea cu exigențele ce decurg din principiul legalității incriminării vom susține că în fapt, norma de incriminare instituie o prezumție de derivare a tulburării din faptul nașterii în primele 24 de ore de la momentul nașterii. În mod cert, prin raportare la multiplele inconsistențe analizate, putem afirma că incriminarea infracțiunii în forma prevăzută de Codul penal din 1969 răspundea mai bine rațiunii atenuării răspunderii penale, fiind din acest punct de vedere superioară celei actuale. Din aceste considerente apreciem că *de lege ferenda* s-ar impune cel puțin renunțarea la termenul de 24 de ore ca element constitutiv al infracțiunii sau augmentarea acestui termen, pentru ca în acest mod atenuarea răspunderii penale să fie una efectivă și să corespundă realității sociale ce a determinat edictarea normei¹².

12 În lipsa unei asemenea modificări, receptivitatea opiniei exprimate în doctrină în sensul renunțării la această formă atenuată va deveni probabil din ce în ce mai actuală. A se vedea S. Bogdan, D. A. Șerban, G. Zlati, *op. cit.*, p. 67.